

KIND VAN ALLE LANDEN

Irmgard Keun

Kind van alle landen

Roman

Vertaald uit het Duits door
Marcel Misset

Met een voorwoord van Arnon Grunberg
en een nawoord van Christoph Buchwald

Lebowski Publishers, Amsterdam 2016

De uitgever ontving voor deze uitgave in het kader van [schwob.nl](http://www.schwob.nl) een subsidie van het Nederlands Letterenfonds. Ga voor meer literaire herontdekkingen naar www.schwob.nl

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Oorspronkelijke titel: *Kind aller Länder*

Oorspronkelijk uitgegeven door: Querido, 1938; Verlag Kiepenheuer & Witsch, 2016

© Irmgard Keun, 1938

© Vertaling uit het Duits: Marcel Misset, 2016

© Voorwoord: Arnon Grunberg, 2016

© Nawoord: Christoph Buchwald, uit zijn boek *Gute Nacht, Freunde*,
verschenen bij Uitgeverij Cossee, 2016

© Nederlandse uitgave: Lebowski Publishers, Amsterdam 2016

Omslagontwerp: Dog and Pony, Amsterdam

Omslagbeeld: © Getty

Auteursfoto: ©Ullsteinbild | Lineair Arnhem

Typografie: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 90 488 3341 2

ISBN 978 90 488 3342 9 (e-book)

nur 302

www.lebowskipublishers.nl

www.overamstel.com

OVERAMSTEL

uitgevers

Lebowski Publishers is een imprint van Overamstel uitgevers bv

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

De kleine catastrofe die opvoeding heet

Arnon Grunberg

In zijn mooie en melancholische *Oostende, de zomer van 1936* beschrijft Mark Schaevers hoe een aantal exilauteurs in 1936 om elkaar heen cirkelt in Oostende. Joseph Roth uiteraard, Stefan Zweig, Ernst Toller, Egon Erwin Kisch, Hermann Kesten en Irmgard Keun, een van de weinige niet-Joodse exilauteurs daar in Oostende en ook van de weinigen die niet de hand aan zichzelf zou slaan.

Bij herlezing vroeg ik me af of deze schrijvers, uitgevers, journalisten en activisten de catastrofe van het nazisme nodig hadden om ten onder te gaan. Dat klinkt allicht cynischer dan ik het bedoel. De catastrofe zat al in hen, lang voor het Derde Rijk zijn moordmachines op volle toeren liet draaien.

Schaevers geeft Keun een muze voor *Kind van alle landen* – in zijn boek heet het nog *Kinderen zonder land*, zoals het ooit bij Querido in 1938 in de vertaling van W. Wielek-Berg is verschenen –, een kindervriend van de ‘razende reporter’ Egon Erwin Kisch, een Berlijns jongetje, een vluchteling, een kind dat vloeiend Frans spreekt en zich verbazingwekkend goed redt. ‘Voor hem bestaat het verleden nauwelijks. Hij weigert heimwee naar Berlijn te voelen,’ schrijft Schaevers.

Kully, het kind dat aan het woord is in *Kind van alle landen*, weigert ook heimwee te voelen en spreekt naar eigen zeggen ook aardig Frans, al kent ze nog niet de betekenis van alle woorden. Kully accepteert haar ongewone leven met een vanzelfsprekendheid

die alleen kinderen en sommige volwassenen is gegeven.

De toon wordt al in de eerste alinea's gezet als Keun schrijft, alsof het de gewoonste zaak van de wereld is: 'Ons laat hij als onderpand achter: mijn vader zegt dat wij een hogere pandwaarde hebben dan diamanten of bont.'

Het is de stelselmatige weigering van Kully om een oordeel te vellen waaraan het boek zijn kracht ontleent. Zelfs over Hitler wordt het oordeel uitgesteld. 'Als ik volwassen ben hoor ik wel wat er niet aan hem deugt,' zegt ze.

Juist door Kully's acceptatie, haar overgave, wordt de lezer verleid zijn eigen oordelen te vellen – en dikwijls ook te herzien. Getuigt Kully's overlevingsstrategie niet van wijsheid?

Op de achtergrond speelt de grote catastrofe – de lezer is volwassen en de geschiedenis heeft een oordeel over Hitler geveld – maar *Kind van alle landen* gaat vooral over de kleine catastrofe die opvoeding heet.

Peter, de vader van Kully, is journalist en schrijver, die voortdurend in geldnood verkeert en er niet tegen opziet vrouw en kind als onderpand achter te laten in hotels om onbetaalde rekeningen nog iets langer onbetaald te kunnen laten. Zijn eigen consumptiegedrag mag daar niet onder lijden; eten doet hij weliswaar nauwelijks, maar drinken des te meer. 'Mijn vader at kaviaar, dat lust ik niet want dat smaakt naar vis, en dronk twee flessen champagne. Toen voelde hij zich weer een stuk beter,' schrijft Keun.

Deze vader herinnert de lezer aan Joseph Roth – met wie Keun een affaire had – zoals wij die kennen uit zijn brieven en biografieën; zijn talent en zijn belangstelling voor zelfdestructie waren even groot. Het is verleidelijk te speculeren of Roth nog betere boeken had geschreven als de geldnood hem iets minder tot haast had gedwongen, maar Peter uit *Kind van alle landen* komt nauwelijks meer aan schrijven toe. Wat dat betreft is dit boek slapstick. De vader speelt balletje balletje met uitgevers en andere geldschietters; een manuscript is er niet, maar het zou ieder moment kunnen opduiken.

Het kind ziet dit allemaal aan met begrip en geduld: ‘Mijn vader schrijft om ons te onderhouden. In Oostende heeft hij een nieuw boek geschreven, maar het kwam niet af omdat we zoveel zorgen hadden.’

Anders dan de lezer gewend is als het gaat om opvoeding en ouders is dit boek geen afrekening maar een apologie. Het kind vergeeft; de ramspoed die haar ten deel is gevallen in de vorm van dergelijke ouders (over de moeder zo meer) wordt niet alleen geaccepteerd, maar zelfs verdedigd. Geen betere ouders had ze zich kunnen wensen – wat dat betreft lijkt ze een beetje op Candide uit Voltaires gelijknamige novelle. Welke ramspoed haar ook ten deel valt, ze lijkt vast te houden aan het geloof in de best mogelijke van alle werelden te leven. Anders dan bij Voltaire wordt dit idee niet ingezet als satire, dus om aan te klagen, het lijkt bij Keun werkelijk te gaan om begrip, misschien zelfs liefde voor het monster dat haar vader is.

De moeder, Annchen, wordt steeds zieker, eenzamer, en ook nog zwanger. Bijna zou ze een minnaar nemen, maar daar deinst ze op het laatste moment voor terug, ze houdt te veel van Peter. Ze accepteert het monster zoals haar kind de realiteit accepteert. En de vader zelf verklaart: ‘Als je op een vulkaan leeft, krijg je het warm, de onverschilligheid begint te koken en wordt dan ineens weer liefde.’

Misschien is dat wat Keun stelt, het zijn ook de omstandigheden die het monster tot monster hebben gemaakt. De catastrofe mag in deze schrijvers hebben gezeten zoals een slang in de mand, maar er is een slangenbezweerder nodig om de slang uit de mand te halen. Tegen Roth-biograaf David Bronsen (ik citeer wederom uit het boek van Schaevers) zegt Keun: ‘Roth was eropuit een mens uit elkaar te halen en opnieuw samen te stellen, om de verschillende onderdelen met huid en haar te bezitten. Hij wilde mensen beheersen, zijn hypnotische krachten op hen uitproberen. Had hij zijn doel bereikt, dan verloor hij zijn belangstelling voor hen.’

Zo had ze ook over Kully’s vader kunnen spreken.

Een andere Roth-biograaf, Wilhelm von Sternburg, benadrukt de ziekelijke jaloezie van Roth die de verhouding tussen hem en Keun kenmerkte. Zelf zegt ze ook over die relatie dat de angst voor het alleen zijn hen samenbracht.

Op hoge leeftijd moet Keun de vraag beantwoorden of Roth van haar gehouden heeft. Schaevers citeert haar als volgt: ‘Of hij van mij gehouden heeft, moet je hem zelf vragen, maar hij is natuurlijk een lijk. In ieder geval had hij er alle reden toe.’

Dat laatste moet genoeg zijn: of Peter echt van zijn kind en vrouw heeft gehouden weet hij niet, maar hij had er alle reden toe. Kokende onverschilligheid wordt toch weer liefde. En juist omdat het genoeg is voor Kully zal de lezer niet alleen van Kully houden maar ook van het monster dat haar vader is.

Arnon Grunberg
New York, mei 2016

Kind van alle landen

In hotels ben ik ook geen erg graag geziene gast. Dat ligt niet aan mijn slechte opvoeding, maar dat is de schuld van mijn vader, over wie iedereen zegt: die man had nooit mogen trouwen.

De eerste dagen word ik in hotels altijd behandeld als het lievelingshondje van een rijke dame. De kamermeisjes tuiten hun lippen en maken kusgeluidjes. De portiers geven mij postzegels, die verzamel ik omdat ik ze later misschien kan verkopen. De man in de lift laat mij op het knopje van onze etage drukken en helpt mij daarbij slechts af en toe. En de kelners wapperen vriendelijk naar mij met hun servetten, maar dat houdt op zodra mijn vader vertrekt om geld bij elkaar te schrapen en mijn moeder en ik achter moeten blijven zonder dat er betaald is. Ons laat hij als onderpand achter: mijn vader zegt dat wij een hogere pandwaarde hebben dan diamanten of bont.

De kelners in het restaurant van het hotel wapperen niet meer vriendelijk met hun servetten, ze ranselen onze tafel ermee af. Mijn moeder zegt dat het is om die schoon te maken, maar het lijkt meer of ze naar ons slaan alsof we katten zijn die een stuk vlees proberen te stelen.

We durven ook bijna niet meer in het restaurant te komen, mijn moeder en ik, maar we hebben geen keus als we niet willen verhongeren, want we hebben geen franc meer en kunnen zelfs geen goedkope kaas kopen, geen appel of een stuk brood om stiekem op onze kamer op te eten.

Mijn vader heeft al het geld meegenomen op zijn reis naar Praag.

‘Eet en drink, jullie hebben hier krediet, maak je geen zorgen – ik heb het geregeld,’ zei hij voor zijn vertrek op het perron in Brussel.

We droegen dunne jassen omdat we geen dikkere hebben. We hadden het koud en kusten mijn vader bezorgd. Zijn blonde haar wapperde lachend en wuivend uit het raam toen de trein eindelijk vertrok. Mijn moeder huilde.

In het restaurant van het hotel durfde mijn moeder niet iets goedkooops te bestellen, kelners houden daar niet van en wij kunnen het ons niet permitteren de mensen hier nog meer tegen ons in het harnas te jagen. Met de lift gaan we ook niet meer omdat we geen fooi kunnen geven, en ook de portiers snellen we als de wind voorbij. Onze kamersleutel geven we ook niet meer af, omdat we geen seconde bij de portier willen blijven staan, want die geeft me geen postzegels meer. Mijn moeder vindt dat zijn gezicht geen mensen-gezicht is, maar een kille rekening.

Acht dagen is mijn vader nu al weg, we hebben zijn adres niet en hij heeft nog niet geschreven. Drie dagen geleden kwam er alleen een pakket van hem voor mij uit Boedapest, omdat ik jarig was. Ik werd tien. Misschien heeft mijn vader mij een pop gestuurd of een geborduurd jurkje, we weten het niet, voor een pakket moet je tol betalen en we hebben geen geld. Mijn moeder wilde de portier niet vragen om het voor te schieten, dat kan ze niet. Mijn vader wel. Die heeft zelfs een keer honderd franc geleend van een postbode. Het is vreselijk om een pakket te krijgen en het niet open te mogen maken om te kijken wat erin zit. Het pakket is van mij, maar ik mag er niet aan komen. Het blijft nog een tijdje in België, misschien krijg ik het later.

Mijn vader scharrelt altijd geld bij elkaar. Hij komt ook altijd weer terug. Ik geloof niet dat hij ons helemaal vergeet.

Die keer in Oostende was hij mij ook niet helemaal vergeten, alleen maar bijna.

We waren in de zomer van 1936 in Oostende, ik heb er veel mooie schelpen, zeesterren en krabbetjes gevonden, ik had er een aquarium mee gemaakt. Ik mocht het niet meenemen naar Brussel omdat ik al de hele tijd met een enorme poppenkeuken en een winkeltje rondreisde, en met twee schildpadden.

In het begin had ik in Oostende niemand om mee te spelen omdat ik de kinderen daar niet kon verstaan. Ze spraken Frans, maar ik sprak alleen Duits en dan nog voornamelijk Keuls.

We zijn uit Duitsland vertrokken omdat mijn vader het daar niet meer uithield, want hij schrijft boeken en voor kranten. We zijn de grote vrijheid tegemoet gereisd. Naar Duitsland gaan we nooit meer terug. Dat hoeft ook niet, want de wereld is heel groot.

Mijn vader krijgt voornamelijk uit Nederland geld voor zijn boeken, maar dat heeft niet veel zin omdat hij het geld al uitgegeven heeft voor het aankomt. Daarom zegt mijn vader dat er andere contacten en bronnen moeten worden aangeboden.

Mijn moeder en ik zijn mijn vader tot last, maar omdat hij ons nu eenmaal heeft wil hij ons ook houden.

‘Mijn kleine, dikke geelgorsje,’ zegt hij altijd tegen mijn moeder, want die heeft haren als gouden veertjes, een ronde, zachte borst, net als zo’n vogel, en bange ogen en ze ziet eruit alsof ze ieder moment kan wegvliegen. Ze zit ook nooit breeduit en overtuigend als een mens, maar als een vogel op een tak.

Ik lijk heel veel op mijn moeder, alleen zijn haar ogen veel blauwer dan de mijne, heeft ze veel dikkere benen en is ze sowieso veel dikker dan ik. Haar haar is netjes gekamd en op haar achterhoofd in een knotje gebonden. Mijn haren zijn kort en veel wilder. Mijn moeder is veel mooier dan ik; maar ik huil minder.

In Oostende hebben ze een mooi strand en een strandje dat veel goedkoper is, voor armere mensen. Nergens krijg je de zee voor

niets, je mag er hooguit naar kijken, net als naar de wolken aan de hemel. Ik zou dolgraag een keer in een wolk liggen, maar dat kan pas als je dood bent. De zee kun je levend in, maar niet als je geen geld hebt, tenminste niet in Oostende. Je kunt er wel voor niets in, maar alleen met je kleren aan en niet verder dan je je jurk op kunt tillen. Daar heb je natuurlijk niets aan omdat je een jurk niet erg hoog mag optillen, dat is niet netjes. Omdat wij netjes naakt, tot aan onze nek met niets meer dan een badpak het water in wilden, joegen we mijn vader op kosten. Hij vindt baden ongezond, hij zat liever in een café aan het strand waar hij iets bruins dronk dat vies smaakte en in België eigenlijk niet mag worden gedronken.

Mijn vader zei ook dat Brussel hem niet beviel vanwege de slechte drank. Maar ze hebben hier ook wonderbaarlijke dranken die ik nooit eerder had gezien. Zoete sappen van ananas, druiven en pompelmoezen.

Mijn vader schrijft om ons te onderhouden. In Oostende heeft hij een nieuw boek geschreven, maar het kwam niet af omdat we zoveel zorgen hadden.

Als mijn moeder en ik mijn vader 's middags gingen ophalen, zagen zijn ogen er soms uit alsof ze heel ver in zee waren gezwommen en nog niet terug waren. Mijn moeder en ik kunnen heel goed zwemmen, maar de ogen van mijn vader zwemmen nog veel verder weg. Ook stuurde hij ons vaak weg omdat hij niet wilde eten. Een geregeld bestaan stoort hem bij zijn werk en hij heeft er een hekel aan. We eten maar één keer per dag omdat het goedkoper is en meer dan genoeg. Ik heb toch altijd honger, al zou ik zeven keer per dag eten.

We zijn maar één keer op het nette strand geweest, je kleedt je daar om in een kasteel waarvan de vloeren en de muren van witte edelstenen zijn gemaakt en waar overal fonteintjes opbloeien als opengaande bloemen. Maar het nette strand is even vies als het arme strand en meer schelpen vind je er ook niet. Mijn moeder lag iedere

ochtend op het arme strand tussen de weggegooide sinaasappelschillen te zonnen, haar huid werd zo donker als bruin fluweel.

Soms gonsden er vliegtuigen over, zo zwaar en zo dichtbij. Ik hoopte dat er eentje neer zou storten, maar was er ook bang voor. Godzijdank is het nooit gebeurd. Grote schepen dobberden de haven uit naar Engeland. Ik heb vaak naar ze gezwaaid. Het mooist vond ik de witte zeilboten, want ze leken op het span vlinder-vleugeltjes dat bij mijn grootmoeder op het naaikistje staat en door een kleine blauwe prins wordt gemend.

Soms was ik bang dat mijn moeder doodgetrapt zou worden, want het kleine strand was zo vol met ballen, mensen en honden die heen en weer renden. Mijn moeder is ook een keer door een golf onderuit gesleurd. Ik nooit.

Ik speelde in het water en probeerde de golven te grijpen. In het begin waren ze ijskoud, later maken ze je warmer dan de zon.

Een keer heb ik een lichtblauwe kwal doormidden getrapt omdat hij zo mooi glansde en ik hem stuk wilde maken en wou dat er ineens heel veel kwallen waren.

Toen heb ik in zee gespuugd, en ik zag mijn spuug wegdrijven. Ik schaamde me en dacht dat ik de zee vies had gemaakt, maar toen sloeg er een golf over mijn spuug en was die weg.

Ik heb een keer van een heel oude, groene badkoets een wiel losgeschroefd om ermee op de golven te rijden en er kunstjes mee te doen. Het wiel viel er al bijna af, drie kinderen hebben me ermee geholpen. Tijdens dat gezamenlijke klusje heb ik Frans leren spreken. We schreeuwden allemaal opgewonden door elkaar. Ik was te opgewonden om me voor de andere kinderen te schamen en plotse-ling praatte ik net als zij. 'Ça va,' zeiden ze – 'ça va, ça va,' riep ik. Nu weet ik zoveel Franse woorden dat ik ze niet eens meer kan tellen. Ik weet niet van allemaal wat ze betekenen, maar dat geeft niets.

Belgische kinderen spelen ook. We hebben het wiel in het zand gezet, het met schelpen en zeewier versierd en zongen: 'Allez, allez au bon marché.'

Er kwamen veel kinderen. Ze kochten schelpen, die ze betaalden met schelpen. De dikke paarden die de badkoetsjes trekken, liepen om ons heen, ze hebben ons niet vertrap.

Later kwam er ruzie van, mijn vader moest het wiel betalen, want hoge golven hadden het weggespoeld. Hij was ontzettend boos en zei dat ik ons allemaal in het verderf zou storten. Ik moest twee, nee drie keer zo goed mijn best doen om mij in een vreemd land aan te passen, maar ik weet dat een kind zich veel beter aanpast in een vreemd land als het juist niet heel erg zijn best doet. Volwassenen weten dat natuurlijk niet, die spelen nooit met buitenlandse kinderen.

Ik moest huilen om dat wiel, en om me te troosten nam mijn vader me mee naar het Renommé.

Het Renommé is een prachtig restaurant en zo vreselijk duur dat er altijd meer kelners dan gasten zijn. De gasten gaan ook maar zelden zo goed gekleed als de kelners. De muren zijn er van spiegelglas en de servetten zijn zo stijf en zo wit dat ik bang was dat ze vies zouden worden als ik er alleen maar naar keek. Overal staan glazen en bloemen op tafel, van de servetten worden torens gebouwd. Ik heb liever tafels waar nog plek voor het eten is, maar mijn vader wilde een speciaal soort kaviaar eten, een speciale fles champagne drinken omdat hij zich niet lekker voelde; daarom moesten we naar dat prachtige restaurant.

Mijn vader voelde zich niet lekker omdat hij een paar dagen helemaal niets had gegeten vanwege geldzorgen en omdat hij voor niets naar verre steden had gebeld.

's Ochtends zei hij nog: 'Nu is het voorbij, nu is er geen hoop meer.' Hij leende nog honderd franc van de portier die een vriend van hem is, zodat hij zijn schulden kon afbetalen in het café op het Place d'Armes waar hij 's middags altijd zit te werken.

's Middags moest hij nog een keer geld van de portier lenen voor mijn weggedreven wiel.

Toen stond mijn vader opeens weer in de hotelkamer waar ik zat te huilen en mijn moeder zat te kreunen, en hij zei tegen mijn moeder: ‘Wonderen bestaan toch nog, dit zou weleens onze redding kunnen zijn – ik ben net gebeld door Tulpe, je kent hem niet, ik ken hem ook niet, ik heb hem maar één keer vluchtig in Berlijn ontmoet. Hij leest mijn boeken, hoorde dat ik hier was en heeft me gebeld. Hij draagt van die tricot pakken, geloof ik, heeft vast een bankrekening, een flinke vent. Met tweeduizend franc zijn we uit de zorgen, ik kan de rechten van de Poolse vertaling aan hem afstaan, het geld zou binnen een paar weken hier kunnen zijn. Als ik de uitgeverij in Amsterdam dan ten minste honderd pagina’s stuur – wanneer kun je ze voor me uittypen –, krijgen we ook meteen driehonderd gulden. Ik heb om zes uur met hem afgesproken, ik bel je om acht uur in het hotel – ik voel me zo slecht, het staat me allemaal zo tegen, hij is vast lastig. Ik moet gaan om me voor te bereiden, om krachten op te doen en in de goede stemming te komen, geef me een kus – nee, laat ook maar, om acht uur dus –, waarom zit dat kind te huilen? Ik neem haar wel mee.’

Ik kreeg bosaardbeitjes in het Renommé, met slagroom en echte koffie met maar heel weinig melk, net als volwassenen. Mijn vader at kaviaar, dat lust ik niet want dat smaakt naar vis, en dronk twee flessen champagne. Toen voelde hij zich weer een stuk beter. Hij was op krachten gekomen en ging weg. ‘Wacht hier op mij,’ zei hij tegen me, ‘ik haal even geld om te betalen – over een uur ben ik terug, laat de kelner je nog een keer ijs brengen, of heb je liever taart?’

Ik nam ijs en wachtte, maar mijn vader kwam niet terug. Ik verveelde me te pletter, nam uit boosheid ook nog een stuk taart en bleef wachten. Eén keer kwam de kat naast me zitten, ze was grijs, ik heb haar geaaid. Ik was helemaal alleen in het restaurant, de kelner kwam maar één keer langs om de kruimels van tafel te vegen. Ik

dacht na over hoeveel alles had gekost hier in het restaurant, en of een slecht opgevoed kind de kosten zou dekken.

De lucht werd rood. Mijn moeder zegt dan altijd: de engelen lachen.

Maar ik had geen zin om te lachen en mijn moeder kon mij niet vinden. Ze wist niet waar ik was. Zij had een afspraak met mevrouw Fiedler in het Grand Café Wellington.

We kennen mevrouw Fiedler omdat haar man ook schrijver is en ook geen geld heeft.

Ik vind meneer Fiedler niet leuk, hij heeft in het café op de Place d'Armes een keer tegen mijn ouders gezegd: 'Godzijdank hebben wij geen kinderen.' Misschien wil hij dat mijn ouders mij gewoon weggooien. Dat is gemeen. Hij geeft mij vaak ijshoorntjes en wil steeds over mijn hoofd aaien. Ik eet het ijs, maar als hij over mijn hoofd wil aaien duw ik zijn hand weg.

Ik wist niet meer wat ik moest doen. Hoe lang moet een kind stilzitten voordat de rekening is betaald?

Ik zat op een groene bank, de stof was hard en ribbelig. Mijn vader kwam niet, misschien moest ik vannacht helemaal alleen op die bank slapen. Dan had ik al onze schulden betaald en mocht ik de volgende ochtend weg en waren wij gered.

De lichten gingen aan, ineens regende het licht. De kelners bouwden midden in het restaurant een kersttafel op. Duizend spanen kistjes met perziken, druiven en appels en duizend schalen met bruine, groene en witte sauzen waarin iets rondzwoom werden er opgesteld. Verder nog inmiddels opgezwollen kippenpootjes en nog veel meer viezigheid voor volwassenen, ham en vreselijk lange worsten, erwten en bloemen.

Ik ben opgestaan en om de kerstversiering heen gelopen, maar ik liep de kelners in de weg. Ik keek naar een pruim die ik graag had willen hebben, maar durfde hem niet te pakken, ik weet dat alles geld kost. Alleen bij mijn grootmoeder is alles gratis, maar die woont zo ver weg.

Een vrouw kwam langs in een bonte, glinsterende jurk, ze lachte. Een donkere man met een ernstig gezicht trippelde om haar heen, drie keurige kelners stoven met gebogen ruggen op hen af en slo-ten ze in op een bank. De tafel werd opzijgetrokken – de mensen kropen eromheen, gingen zitten, de kelners schoven de tafel weer terug, zodat de mensen niet meer weg konden: ze waren gevangen.

Er kwamen nog meer gasten. Ik mocht niet meer kijken en ook niet meer op de bank slapen.

De kelners brachten mij naar de garderobe. Ze praatten tegen me, maar ik kon ze niet verstaan. Eentje sprak Duits, maar die verstond ik ook niet. Ik sprak Frans, maar dat spraken zij weer niet. Het waren nu eenmaal geen kinderen.

Het enige wat ik verstond was ‘papa’. Toen zei ik ook: ‘papa’. En toen zeiden we allemaal ‘papa’.

Ik werd aan een klein tafeltje gezet, achter mij rammelden de kelners met messen en vorken, naast mij zat een zwarte vrouw aan de kassa, waar ze aan draaide. Ik was zo moe dat ik niet meer wist of ik wilde slapen of huilen. Toen gaf een kelner mij een appel. Ik had liever die pruim gehad, die is zacht en niet zo vermoeiend om te eten. Toen ik de appel opat moest ik ineens huilen en viel ik in slaap.

Ik heb helemaal niet gemerkt dat ze me in de garderobe hebben gedragen. Nog een wonder dat mijn vader mij vond, want hij had geen hoed of jas afgegeven en had dus ook geen nummertje van de garderobe.

Plotseling was mijn vader er, hij kuste mij en vroeg: ‘Dacht je dat je vader je zou vergeten?’

‘Ja,’ zei ik.

‘Begrijpt u dat je voor zoiets leeft, meneer Tulpe?’ vroeg mijn vader. Een klein zwart mannetje boorde zijn vingers in mijn haar, daar hou ik niet van. Er was nog een andere man die zei: ‘Slapende kinderen mag je niet storen.’

‘Maar het is toch pas negen uur,’ zei mijn vader. Hij betaalde de

rekening, zodat ik weer naar mijn moeder kon. Toen we vertrokken, zei een kelner tegen mij: 'Au revoir, mademoiselle.'

We gingen naar het café op de Place d'Armes, ik mocht tien franc in de speelautomaat gooien, maar ik had er niets aan, want ik mocht niet zelf draaien, mijn vader draaide de hele tijd, terwijl het toch om het draaien gaat. Die automaten zijn de mooiste dingen op de hele wereld. Duizend cadeautjes liggen achter glas tussen groene snoepjes verborgen. Daarboven zweeft een kraan met een grijper. Je gooit een franc in de automaat, dan begint de kraan te bewegen om de cadeautjes eruit te halen, maar dat gebeurt haast nooit omdat ze te diep liggen. De kraan heeft ook bijna geen kracht, het maakt me razend. Je moet aan een knop draaien om de kraan te verplaatsen en met de grijper op te vissen wat je wilt.

Om tien uur kwam mijn moeder. Ze huilde omdat ik zoek was en mijn vader haar niet had gebeld. Ze zei dat zijn liefdeeloosheid aan lompheid grensde. Ze wilde ook niet met de automaat spelen, maar wilde meteen naar huis om mij naar bed te brengen.

Mijn vader propde ons in een taxi. We hadden net zo goed kunnen lopen om geld uit te sparen.

De chauffeur mocht nog niet wegrijden, want mijn vader stond nog buiten. Hij hield mijn moeders hand vast, die in de donkere auto naast mij zat. Het orkest speelde hard op de Place d'Armes, een jongetje reed met zijn step rondjes om het muziekpaviljoen; op de stoeprand zaten nog veel kinderen die jonger waren dan ik, maar zij hoefden nog niet naar bed.

Mijn vader zei tegen mijn moeder: 'Ik vertel het je later, ik heb een beetje geld, vraag maar niets, het was verschrikkelijk. Het gaat heel slecht met die Tulpe, een heel aardige vent overigens, je zult hem nog wel leren kennen. Hij wilde geld van mij, godzijdank kon ik hem nog iets geven. Dat was zijn redding. Plotseling schoot hem namelijk te binnen dat hij Max Popp kent, die in Brussel woont en in de weekenden vaak in Oostende is. Hij zit dan meestal op die pier

bij jullie badstrand nogal stompzinnig frisse zeelucht in te ademen. Verder is het geen slecht mens.

Godzijdank hebben we Popp op de pier gevonden. Hij had vroeger een kalenderfabriek in Thüringen, maar hij woont nu in Brussel. Zo op het oog ziet hij er vreselijk uit, maar hij is ook niet gewend om te drinken. Die uitslag heeft hij bij de kapper opgelopen, hij schaamt zich er een beetje voor, daarom wilde hij je liever niet zien. Hij heeft een beeldschone vriendin, heel lief, met een prachtig gezicht – au, waarom trek je je hand zo snel weg, je krabt me. Ik wil haar morgen, voor ze vertrekt, een leuk cadeautje geven, ik weet nog niet wat – denk erover na, Annchen, misschien schiet je iets te binnen.

Ik vertel Popp een paar van mijn reclame-ideeën – als dat iets wordt, verdienen we in één keer echt een grote klap geld. Popp heeft namelijk contacten met grote warenhuizen in Brussel en Parijs en voorziet ze van reclame-ideeën.

Hij woont in een klein, haveloos hotelletje, natuurlijk heeft hij geld. Alleen rijke mensen leven zo armoedig. Tulpe kon zich niet voorstellen dat hij mij geld zou lenen. Bespaar me je de details te vertellen, Annchen, ik moet terug naar het café. Om elf uur heb ik met monsieur Corbet afgesproken, onze lieve portier. Een vriendelijk mens, een echte heer, hij drinkt ook graag. Ik heb hem uitgenodigd om in het Italiaanse restaurant een goede fles wijn te komen drinken. Het lijkt me beter hem niet aan Popp en Tulpe voor te stellen.’

Mijn moeder wilde dat de chauffeur eindelijk wegreed, want het kost veel geld als vrouwen in een taxi zitten, en nog veel meer als mannen erin zitten. Mijn moeder windt zich altijd op over de kosten als mijn vader een mannelijke vriend met de taxi naar huis brengt, dan begint ze te mopperen. Maar als mijn vader een vrouw naar huis brengt, zegt ze geen woord, maar windt ze zich des te meer op.